

En finsk soldat smiler fornøyd ved siden av en brennende russisk stridsvogn i Karelen. Til å begynne med hadde finnene og deres norske støttespillere framgang, men ved kampene rundt St. Hans for 50 år siden møtte Den norske skijegerbataljon sin skjebne.

FOTO: NTB/ARKIV.

120 nordmenn mistet livet i Karelen

De norske frontsoldatene i Karelen fikk utdelt ekstrarasjoner tobakk, brennevin og andre «lekkerbiske» før St. Hans i 1944. Dagen skulle feires, men så kom det russiske angrepet. Det hadde av russere ...dt de to norske hovedstillingene Kaprolat og Hasselmann. Etter tre dager var det hele over.

Det er 50 år siden Den norske skijegerbataljon møtte sin skjebne ved de to isolerte postene langt ute i den karelske ødemarken i dagens Russland. Da kampene var over hadde 120 nordmenn mistet livet, mens 20 andre var hardt såret og endte i russisk krigsfangenskap.

Skijegerbataljonen besto av norske frivillige som kjempet på finsk-tysk side mot Den røde hær under den finske fortsettelseskrigen fra 1941 til 1944. I alt 196 nordmenn mistet livet i den nordøstlige delen av Karelen.

Nå har nordmennene fått sitt minnesmerke, som skal avdukes ved St. Hans-tider. En

enkel steinblokk er reist ved kirkegården i Norvågørvi, like nord for polarsirkelen og ikke langt unna Lapplands hovedstad Rovaniemi. I en kobberplate er preget en norsk hjelm, flankert av det finske og det norske flagget.

Tapernes versjon

Den norske bataljonen gikk inn i 6. SS-Gebirgsdivision Nord, som helt siden fremrykningen i 1941 hadde hatt sin kommandostab forlagt i Kiestinki i Karelen. Denne divisjonen var underlagt et finsk armékorps og tjente nærmest som bindeledd mellom tyskernes Lapplandsarmé og den finske hæren.

Over 1.000 nordmenn deltok som frivillige i Fortsettelseskrigen fram til den finske kapitulasjonen i september 1944. De nordmennene som ikke hadde klart å komme seg over grensen til Norge, befant seg fra september i krig med finnene.

Høsten 1993 fikk disse soldatene – frontkjemperne i Finland – en bred fremstilling gjennom boken «Tragedie i Karelen» med undertittel «Norske skijegere i den finske Fortsettelseskrigen 1941-44».

– Det er tapernes versjon som festes til papiret. Det er alltid seierherren som skriver historien, og avvikler tolereres ikke før krigens generasjon på det nærreste er utdødd, skriver forfatteren

Sven T. Arneberg i forordet. Han minner om at dette kapitlet i norsk krigshistorie er tilgodesett med fattige seks linjer i det store verket «Norge i Krig» fra slutten av 1980-åra.

Arneberg har i stor grad bygget på de overlevendes utsagn, og han har tatt for seg «tolv alminnelige gutter» og gitt deres bakgrunn for å verve seg til fronttjeneste i Finland. Her møter vi unge menn fra ulike miljøer, men besatt av tanken på å hjelpe finnene i deres kamp mot bolsjevikene.

Sympati for finnene

Tragedien som her beskrives kan tolkes på mange måter. Det var en tragedie at så mange unge nordmenn mistet livet rundt St. Hans for 50 år siden. Det var en tragedie at så mange vervet seg på tysk side under den annen verdenskrig, og for mange av de overlevende fra Karelen har livet siden vært en tragedie.

Vervingen av norske frivillige til Waffen-SS begynte allerede med Heinrich Himmlers opprop 31. januar 1941. Etter tyskernes angrep på Sovjetunionen 22. juni samme år, kom et nytt opprop – denne gang om en norsk legion til Østfronten.

Vinterkrigen 1939-40 skapte enorm sympati for finnenes kamp. Da finnene igjen var i kamp mot arvefienden i øst etter sovjetisk bombing av finske byer, så mange

nordmenn en mulighet til å komme finnene til unnsetning. At de samtidig gikk i tysk tjeneste, var for mange av frontkjemperne av underordnet betydning.

Finnene hadde framgang, og i begynnelsen av september 1941 er de gamle finske grensene fra 1939 nådd langs hele fronten. Bortsett fra en russisk våroffensiv i 1942 var det liten bevegelse på det finske frontavsnittet fram til juni 1944, som for nordmennenes del kulminerte med kampen om høydene Kaprolat og Hasselmann.

Hjertelig velkommen

De norske skijegerne som ikke ble tatt til fange av russerne og plassert i Stalins fangeleire, tok seg over til Norge på forskjellig vis. Noen tok veien nordøstover mot Nikel, andre tok seg ned til Skibotn, og atter andre kom med i en tysk bataljon på flukt ned mot Karasjok og Lakselv.

Denne bataljonen var med på brenningen av Finnmark, men nordmennene slapp å delta aktivt i denne ugjerningen. De fikk ved enkelte anledninger i oppgave å varsle lokalbefolkningen om at hjemmene deres skulle brennes.

De norske frontkjemperne fikk i gjennomsnitt tre-fire fengsel under rettsoppgjøret etter krigen. Etter sonet straff forsøkte de å skape seg en fremtid, noe som ikke alltid var like lett. Det at de

hadde deltatt «på den andre siden» var noe de måtte leve med resten av livet.

Forfatteren av «Tragedie i Karelen» besøkte i 1992 områdene der skijegerbataljonen møtte sin skjebne ved St. Hans-tider 1944. Sven T. Arneberg fikk også kontakt med flere av dem som hadde deltatt fra russisk side i disse harde kampene – glasnost og perestrojka gjorde det mulig.

Russerne kunne opplyse at de hadde svært store tap da de to høydene skulle erobres. Det var nedslitte avdelinger, sammensatt av ulike folkegrupper fra mongoler til kareler. Et av infanteriregimentene begynte St. Hans-dagen med 400 mann og da kampene stilnet av, var bare 40 soldater i live.

Men en setning tok Arneberg med seg tilbake fra Karelen: – Nordmennene skal være hjertelig velkommen til å besøke oss, var et budskap som gikk igjen. Russerne var svært ivrige til å vise hva de hadde klart å bygge opp etter den annen verdenskrig. Problemet for Arneberg er bare at det stadig blir færre igjen av nordmennene som deltok i kampene om høydene Kaprolat og Hasselmann i russisk Karelen.

Av Ole Ludvig Nymoén,
NTB

